

Sprawozdanie z obchodów 35-lecia Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego

Uroczystości z okazji Jubileuszu 35-lecia działalności Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego odbyły się w dniu 5 lipca br. W siedzibie głównej Muzeum przy al. Wilanowskiej 204 w Warszawie zgromadziło się z tej okazji liczne grono działaczy i sympatyków ruchu ludowego oraz jego muzealnej placówki.

Gośćmi honorowymi Jubileuszu byli: Marszałek Województwa Mazowieckiego i wiceprezes NKW PSL – Adam Struzik, wiceprzewodniczący Rady Naczelnej PSL – Marek Sawicki, dyrektor Biura Klubu Poselskiego – Stanisław Brzózka, Marian Zalewski – dyrektor Biura Wykonawczego ZG ZOSP RP, Tadeusz Skoczek – dyrektor Muzeum Niepodległości, Jacek Macyszyn – dyrektor Muzeum Ordynariatu Polowego WP, Sławomir Frączczak – dyrektor Muzeum Katyńskiego oraz przedstawiciele działających przy MHPRL: Stowarzyszenia Historyków Wojskowości, Mazowieckiego Towarzystwa Naukowego, Stowarzyszenia Dziennikarzy im. W.S. Reymonta oraz Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego.

Okolicznościowy Medal Jubileuszowy otrzymał organizator i pierwszy dyrektor Muzeum – dr Józef Fajkowski oraz grono szczególnie zasłużonych współpracowników placówki.

Dorobek 35-lecia działalności MHPRL omówił dyrektor dr Janusz Gmitruk. Podsumowania obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę, w których organizację poważny wkład wniosło Muzeum, przedstawił dr hab. Arkadiusz Indraszczyk.

Jubileuszowi towarzyszyła promocja wydanej nakładem MHPRL nowej książki prof. dr. hab. Kazimierza Przybysza poświęconej Zygmuntowi Augustyńskiemu – legendarnemu redaktorowi „Gazety Ludowej” w latach 1945–1946.

Imprezę uświetniły koncert chóru i orkiestry Zespołu Pieśni i Tańca Politechniki Warszawskiej oraz występy Kapeli Kurpiowskiej „Łomża”.

Licznie zgromadzeni goście – działacze ruchu ludowego i sympatycy MHPRL – mieli także okazję zapoznać się z wystawą „WIEJSKI ŚWIAT DAWNYCH LAT” – prezentującą poprzez stare fotografie, malarstwo, dokumenty przeszłości, przedmioty kultury materialnej – dawne krajobrazy i klimaty polskiej wsi XIX i XX wieku – wspomnienie minionego świata, który dziś w dawnym kształcie już nie istnieje. Zaprezentowana także została nowa ekspozycja obrazująca 35-letnią działalność muzealnej placówki ruchu ludowego.

Dodatkową atrakcją spotkania był kiermasz wyrobów regionalnych, a także stoisko z publikacjami MHPRL oraz skromny poczęstunek.

Myślą przewodnią Jubileuszu 35-lecia działalności Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego była główna sentencja misji tej placówki, zawarta w haśle: DZIE-
DZICTWO POKOLEŃ DLA TRADYCJI.

Działające od 1984 r. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego to jedyna w Polsce placówka muzealna zajmująca się jako głównym tematem historią wsi, chłopów i szeroko pojętego ruchu ludowego: chłopskich partii i stronnictw politycznych, organizacji społeczno-zawodowych, młodzieżowych, spółdzielczych, które w środowisku wiejskim prowadziły różnorodne formy pracy społeczno-politycznej, wychowawczej, kulturalno-oświatowej i gospodarczej.

Celem Muzeum jest gromadzenie, zabezpieczanie (konserwacja) i przechowywanie eksponatów dokumentujących przeszłość polskich chłopów w różnych dziedzinach ich aktywności, w tym zawodowej, społecznej, politycznej i kulturalnej, ich naukowe opracowanie, a także szeroka popularyzacja wśród społeczeństwa.

Posłannictwem Muzeum jest kultywowanie chlubnego dorobku pokoleń mieszkańców wsi i ich tradycji oraz rozbudzanie zamiłowania do obcowania z przeszłością zwłaszcza wśród młodego pokolenia.

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego to skarbnica ludowych tradycji. Przez dotychczasowe lata działalności w zbiorach muzealnych zgromadzono około 60 tysięcy obiektów. Wśród nich znajdują się m.in.: eksponaty związane z walką o wolność Polski w XVIII–XX w.; gobeliny i tkaniny artystyczne o tematyce narodowyzwoleńczej; pamiątki i przedmioty osobiste działaczy ruchu ludowego; dokumenty działalności stronnictw chłopskich, wiejskich organizacji młodzieżowych i społeczno-gospodarczych; zdjęcia dokumentujące wydarzenia z historii ruchu ludowego; plakaty, prasa i druki ulotne; bogaty zbiór sztandarów stronnictw i organizacji ludowych działających w kraju i na emigracji. Pokazną część zbiorów muzealnych stanowią kolekcje malarstwa, rzeźby, grafiki, numizmatyki, falerystyki, sfragistyki, militariów.

Zbiory przechowywane są w magazynach w siedzibach Muzeum w Warszawie oraz w jego oddziałach terenowych – w Sandomierzu i Piasecznie koło Gniewa.

Muzeum prowadzi bogatą działalność wystawienniczą. W salach muzealnych w podziemiach „Żółtej Karczmy” oraz w nowym pawilonie wybudowanym w 2011 r. na terenie posesji przy al. Wilanowskiej 204 organizowane są wystawy historyczne, tematyczne i okolicznościowe, dawnego oraz współczesnego malarstwa i grafiki, wystawy poplenerowe, cykliczne ekspozycje nowych nabytków muzealnych itd.

W ogrodzie muzealnym jako ekspozycja stała znajduje się wystawa opowiadająca historię „Żółtej Karczmy” oraz bogata kolekcja rzeźby, w tym galeria popiersi wybitnych działaczy ruchu ludowego i twórców jego historiografii.

Muzeum swój dorobek wystawienniczy prezentuje także poprzez organizację ekspozycji poza własną siedzibą w różnych instytucjach i placówkach muzealnych, oświatowych i kulturalnych na terenie całego kraju.

Naszym głównym celem jest popularyzacja. Obok wystawiennictwa MHPRL prowadzi także działalność naukową, edukacyjną i wydawniczą. W Muzeum organizowane są konferencje naukowe i popularnonaukowe, spotkania z kombatantami – weteranami ruchu ludowego, lekcje muzealne dla dzieci i młodzieży oraz zajęcia plenerowe w ogrodzie.

Zagospodarowanie terenu wokół budynku zachęca do urządzania spotkań i imprez na terenie muzealnego ogrodu. Niepowtarzalna atmosfera tej urokliwej enklawy zieleni w centrum miasta sprawia, że Muzeum jest ulubionym miejscem spotkań środowiska warszawskiego kilku pokoleń działaczy ruchu ludowego.

Muzeum obok wydawnictw o charakterze typowo muzealnym i katalogów dokumentujących kolejne wystawy publikuje wiele wydawnictw źródłowych, materiałów z sesji naukowych, opracowań monograficznych i syntez, prac popularyzatorskich, biograficznych i wspomnieniowych dotyczących historii ruchu ludowego. Rocznie nakładem MHPRL wydawanych jest ponad 30 publikacji.

Ważnym fragmentem działalności edytorskiej MHPRL jest też wydawana od 2006 r. seria wydawnicza „Biblioteka Iberyjska”. Do tej pory ukazało się ponad 100 tytułów.

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego obok siedziby głównej w Warszawie posiada dwa oddziały terenowe – w Sandomierzu i Piasecznie koło Gniewa. Obecnie zajmujemy się organizowaniem nowego – trzeciego Oddziału Wychodźstwa im. Ignacego Jana Paderewskiego MHPRL w Warszawie.

Początki Oddziału MHPRL w Piasecznie koło Gniewa sięgają 1966 r. Najpierw była to izba pamięci, a od połowy 1970 r. społeczne muzeum regionalne, później Ośrodek Tradycji Kółek Rolniczych, by ostatecznie od grudnia 1993 r. stać się Oddziałem Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie. Muzeum mieści się przy ul. Kociewskiej 2, w obiekcie wybudowanym w latach 1976–1977 według projektu dr. inż. arch. Henryka Pracza.

Na parterze zwiedzających wita płaskorzeźba – alegoria dawnego życia chłopów, której treść uzupełnia myśl Juliusza Kraziewicza: „Kto kocha swoją ojczyznę, cnoty, obyczaje, niechaj strzeże tej ziemi, niech ją w skiby kraje”. W dwóch salach udostępniona jest wystawa stała ukazująca historię kółek rolniczych i organizacji społeczno-patriotycznych. Na zakupionej działce stworzono też skansen maszyn rolniczych.

Zgromadzone cenne obiekty to wynik działalności społecznej miejscowego środowiska, pasji młodzieży piaseczyńskiej szkoły i przychylności osób starszych. W zbiorach znajdują się też dokumenty i fotografie dotyczące Juliusza Kraziewicza, twórcy Kółka Rolniczego w Piasecznie, pierwszej tego typu organizacji w Polsce.

Stałą wystawę wzbogacają liczne eksponaty etnograficzne z Kociewia i Pomorza.

Siedziba Oddziału MHPRL w Sandomierzu powołanego w maju 1985 r. mieściła się początkowo w budynku Powiatowego Komitetu ZSL w tym mieście przy ulicy 11 Listopada 1. Uroczyste otwarcie tej placówki nastąpiło w maju 1989 r. Z początkiem 1990 r. przy Oddziale w Sandomierzu rozpoczęły działalność trzy punkty muzealne: w Opatowie, Klimontowie i Janowie Lubelskim, a rok później czwarty w Staszowie. Dzięki pozyskiwaniu cennych pamiątek po działaczach ludowych, organizowaniu interesujących wystaw i spotkań, następowała integracja środowisk lokalnych, co zaowocowało powstawaniem miejscowych Towarzystw Przyjaciół Oddziału MHPRL.

W 1997 r. siedzibę Oddziału przeniesiono do pomieszczeń przy ul. Rynek 9. Zgromadzono tu wiele wartościowych kolekcji rzeczowych i tematycznych, m.in. kolekcję sztandarów, zbiór dokumentów dotyczących działalności politycznej organizacji chłopskich na tych terenach.

Prasa ludowa, archiwum naukowe i fotograficzne sprzyjają studiom nad ruchem ludowym ziemi sandomierskiej. Prowadzone są lekcje muzealne dla młodzieży, kursy, szkolenia i wykłady dla nauczycieli historii. Oddział współpracuje ze wszystkimi instytucjami kultury na terenie Sandomierza, Tarnobrzega i okolic.

Siedzibą główną MHPRL jest „Żółta Karczma” w Warszawie, ale w stolicy Muzeum ma jeszcze dwa inne obiekty – pałac Blanka i Willę Narutowicza.

Wczesnoklasycytyczny pałac znajdujący się przy ul. Senatorskiej 14 w Warszawie zbudowany został w latach 1762–1764 według projektu polskiego architekta pochodzenia niemieckiego Szymona Bogumiła Zuga dla Filipa Nereusza Szaniawskiego. W późniejszych latach był własnością warszawskiego bankiera pochodzenia francuskiego Piotra Blanka – stąd zwyczajowa nazwa tego obiektu. Po śmierci Blanka w 1797 r. pałac przekształcono na kamienicę czynszową. W 1896 r. został zakupiony przez magistrat z przeznaczeniem na biura. W okresie międzywojennym pałac ten był siedzibą reprezentacyjną prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego.

W latach okupacji w budynku urzędowali wysocy funkcjonariusze III Rzeszy. W czasie Powstania Warszawskiego w sierpniu 1944 r. w pałacu Blanka poległ zastrzelony przez niemieckiego snajpera poeta Krzysztof Kamil Baczyński.

Po wojnie zniszczony budynek został odbudowany i swoją siedzibę miał w nim m.in. Wojewódzki Konserwator Zabytków. W 1996 r. Minister Kultury i Sztuki Zdzisław Podkański podjął decyzję o przekazaniu obiektu dla potrzeb Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Administrację przejęto w 1998 r. i od tego czasu systematycznie jest prowadzony program remontowania tego zabytkowego obiektu. Mieszczą się w nim obecnie obszerne magazyny specjalnie przystosowane do przechowywania muzealnej kolekcji obrazów i innych obiektów.

W stylowych podziemiach budynku odbywają się wystawy czasowe, a także promocje publikacji wydawanych przez Muzeum.

Kolejną siedzibą MHPRL jest zabytkowa willa obok Łazienek Królewskich, przy ul. Parkowej 23 w Warszawie. Zaprojektowana została w 1921 r. przez znanego ar-

chitekta, projektanta wielu budynków w Warszawie Mariana Kontkiewicza dla Gabriela Narutowicza. Pierwszy Prezydent RP mieszkał w nim zaledwie kilka dni – od zaprzysiężenia 11 grudnia do swej tragicznej śmierci w Zachęcie 16 grudnia 1922 r.

W okresie międzywojennym willa należała do jego rodziny. W czasie Powstania Warszawskiego 1944 r. uległa znacznemu zniszczeniu. Po wojnie przeszła na własność Skarbu Państwa. Początkowo mieścił się w niej żłobek, potem przez ponad 30 lat działała tam Szkoła Pielęgniarstwa nr 1. W 2001 r. dom wraz z otoczeniem przejął samorząd Mazowsza. W 2009 r. nieruchomość została wpisana do rejestru zabytków.

Po nieudanych próbach wynajmu lub sprzedaży, wobec postępującego niszczenia nieruchomości, decyzją Marszałka Województwa Mazowieckiego – Adama Struzika w 2018 r. Willa Narutowicza została przekazana na siedzibę trzeciego Oddziału Wychodźstwa im. Ignacego Jana Paderewskiego MHPRL w Warszawie.

Zadaniem Muzeum na najbliższe lata jest przeprowadzenie rewitalizacji tego obiektu oraz stworzenie w nim nowoczesnej audiowizualnej wystawy stałej poświęconej polskiej emigracji ekonomicznej i politycznej XIX i XX w.

W konkursie architektoniczno-urbanistycznym na modernizację i rozbudowę Willi Narutowicza na potrzeby Oddziału Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego – zrealizowanym ze środków Województwa Mazowieckiego we współpracy z Oddziałem Warszawskim Stowarzyszenia Architektów Polskich – spośród siedmiu złożonych prac konkursowych pierwszą nagrodę przyznano Pracowni Architektonicznej BDR Architekti sp. z o.o. Skład zespołu autorskiego wybranego projektu stanowią: Konrad Basan, Paweł Dadok, Maria Roj.

W planach Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego na lata następne jest konsekwentne kontynuowanie statutowego profilu programowego. Muzeum stawia sobie za cel sukcesywne unowocześnianie wraz z duchem czasu i rozwojem możliwości technicznych swej działalności jako nowoczesnej instytucji muzealnej i kulturalno-naukowej. Za cel stawiamy dalszą rozbudowę muzealnego archiwum cyfrowego – komputerowej bazy eksponatów (dokumentów, zdjęć, relacji, czasopism, nagrań audio-wideo itd.) obrazujących dzieje wsi, chłopów i ruchu ludowego, oraz bazy technicznej przystosowanej do udostępniania i popularyzowania naszych zbiorów oraz dorobku wystawienniczego w formach tradycyjnych, jak i elektronicznych (multimedialnych, internetowych).

Działalność wystawienniczą i naukowo-badawczą w MHPRL oraz jego oddziałach w Warszawie, Sandomierzu i Piasecznie k. Gniewa prowadzić będziemy we współpracy z innymi zainteresowanymi naszym profilem działalnością placówkami muzealnymi i kulturalnym, a także instytucjami naukowo-badawczymi w Polsce i na świecie.

Dorota Pasiak-Wąsik
Kierownik Działu Naukowo-Badawczego
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego